

NORGES HØYESTERETT

Den 13. februar 2009 avsa Høyesterett kjennelse i

HR-2009-00379-A, (sak nr. 2008/1361), sivil sak, anke over kjennelse,

A (advokat Magnus Jonsbråten – til prøve)

mot

Staten v/Erstatningsnemnda for voldsofre (Regjeringsadvokaten
v/advokat Pål Wennerås – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Kst. dommer **Falkanger**: Saken gjelder spørsmål om en skadelidt kan få dom for det underliggende kravet ved prøving av vedtak av Erstatningsnemnda for voldsofre.
- (2) As tidligere samboer ble ved Flekkefjord tingretts dom av 28. mai 2002 dømt til fengsel i 3 år og 6 måneder for vold og trusler mot henne. Han ble også dømt til å betale oppreisning med 75 000 kr. Den mest alvorlige av de pådømte handlingene fant sted 13. september 2001 og gjaldt overtredelse av straffeloven § 231 første straffalternativ jf. straffeloven § 232.
- (3) A søkte 8. oktober 2004 Kontoret for voldsoffererstatning om ménerstatning, erstatning for lidt tap, erstatning for fremtidige utgifter og erstatning for tap i fremtidig erverv som følge av voldshandlingen 13. september 2001. Søknaden ble avslått 22. februar 2005. Etter klage fattet Erstatningsnemnda for voldsofre 24. mai 2007 vedtak om at A har krav på 111 000 kroner i ménerstatning og 60 171 kroner i erstatning for pådratte økonomiske utgifter. Avslaget på kravet om erstatning for lidt inntektstap og tap i fremtidig erverv ble imidlertid opprettholdt, da Erstatningsnemnda fant at det ikke var ”godtgjort en

årsakssammenheng mellom den straffbare handling og søkers lidte inntektstap og tap i fremtidig erverv”.

- (4) Ved stevning 29. oktober 2007 brakte A Erstatningsnemndas vedtak inn for Lister tingrett. Påstandens punkt 1 lød slik:
- ”1. Erstatningsnemnda for voldsofre dømmes til å betale A erstatning fastsatt etter rettens skjønn og begrenset oppad for:**
- a) påført inntektstap for 2002 med kr. 45.583,-, for 2003 med kr. 31.441, for 2004 med kr. 71.593,-, for 2005 med kr. 67.299,-, for 2006 med kr. 62.371,- og for 2007 med kr. 57.391,- tillagt lovens morarente fra 01.01.08 til betaling skjer.
- b) tap i fremtidig erverv inklusive påslag for skatteulempe med kr. 753.195,-.”
- (5) I tilsvaret anførte staten at retten ikke kunne avsi slik realitetsdom, men bare prøve gyldigheten av vedtaket. Det ble derfor gjort gjeldende at saken måtte avvises dersom påstanden ble opprettholdt. A fastholdt påstanden, men la i tillegg ned subsidiær påstand om at vedtaket skulle kjennes ugyldig.
- (6) Under henvisning til domstolloven § 38 ble saken overført til Oslo tingrett, som 7. april 2008 – under saksforberedelsen – avsa kjennelse med slik slutning:
- ”1. As prinsipale krav om realitetsdom i samsvar med pkt 1 i stevningens påstand, avvises.**
- 2. Saksomkostningsspørsmålet utsettes til den dom eller kjennelse som avslutter saken.”**
- (7) Etter anke av A avsa Borgarting lagmannsrett 10. juli 2008 kjennelse med slik slutning:
- ”1. Anken forkastes.**
- 2. I saksomkostninger for lagmannsretten betaler A til staten, ved Erstatningsnemnda for voldsofre, 2 000 – totusen – kroner innen to uker fra forkynnelsen av kjennelsen.”**
- (8) A har i rett tid påanket lagmannsrettens kjennelse. Anken retter seg mot rettsanvendelsen.
- (9) Høyesteretts ankeutvalg har 1. oktober 2008 besluttet at ankesaken i sin helhet skal avgjøres i avdeling, jf. domstolloven § 5 første ledd annet punktum. Utvalget besluttet samtidig at behandlingen skal følge de reglene i tvisteloven § 30-10 og § 30-11 som gjelder for anke over dommer, jf. tvisteloven § 30-9 fjerde ledd.
- (10) Saken står i samme stilling for Høyesterett som for de lavere instanser.
- (11) Den ankende part, A, har i korte trekk anført:
- (12) Tingretten hadde både rett og plikt til å avsi realitetsdom i saken. Det var derfor uriktig å avvise kravet i påstandens punkt 1.

- (13) Etter den ankende parts syn skal realitetsdom avsies i alle saker hvor Erstatningsnemndas vedtak er brakt inn for domstolsprøving. Den foreliggende sak skiller seg i så måte ikke fra andre saker, og argumentasjonen er derfor bredt og prinsipielt lagt opp.
- (14) Voldsoffererstatningsloven inneholder ingen bestemmelser om domstolsprøving. I forarbeidene er domstolsprøving omtalt, men det er ikke sagt noe om domstolene har kompetanse til å avsi realitetsdom. Det er i det hele tatt ikke grunn til å tro at lovkonsepistene har hatt denne problemstillingen i tankene.
- (15) Med noen unntak, som ikke får betydning her, fatter Erstatningsnemnda lovbundne forvaltningsvedtak. Det vil si at domstolene kan prøve alle sider av vedtaket. Tidligere teori forfektet at domstolene i slike tilfeller hadde betydelig kompetanse til å avsi realitetsdom. Det erkjennes at Høyesteretts kjennelse i Rt. 2001 side 995 – som gjaldt prøving av et vedtak om bare å tilkjenne 50 % uføretrygd – er nokså restriktiv. Den gir uttrykk for at domstolene som den klare hovedregel ikke har kompetanse til å avsi dom for realiteten, selv der lovbundne vedtak står til prøving. Avgjørelsen er imidlertid ikke til hinder for den ankende parts standpunkt. Saksforholdet var vesentlig forskjellig fra den foreliggende sak, og Høyesterett åpnet for unntak i ”særlige tilfeller” – for eksempel der noe annet ville være unødig formalisme eller der forvaltningen ikke innretter seg lojalt etter domstolsavgjørelsen. Etter den ankende parts syn faller saker om prøving av Erstatningsnemndas vedtak innenfor det unntak som her ble stilt opp.
- (16) Mens vedtaket som sto til prøving i Rt. 2001 side 995, berodde på tre skjønnsmessige vilkår som alle krevde forvaltningens særlige innsikt og kyndighet, er vedtaket som står til prøving i den foreliggende sak, av en annen karakter. Kriteriene for tilkjennelse av voldsoffererstatning bygger i stor grad på den alminnelige erstatningsrett. Dette er et rettsområde domstolene er vel kjent med. Gjennom sin faglige kompetanse og betryggende saksbehandling har domstolene de beste forutsetninger for å vurdere om vilkårene for erstatning er til stede.
- (17) I Rt. 2001 side 995 ble det lagt vekt på at forvaltningen var best i stand til å sikre ensartet praksis, og at domstolene derfor ikke burde fatte realitetsavgjørelser. Hensynet til ensartet praksis er ikke like tungtveiende i denne saken, og under enhver omstendighet vil det være domstolene – gjennom den alminnelige erstatningsrett – som i hovedsak styrer utviklingen av kriteriene for voldsoffererstatning.
- (18) Den ankende parts syn kan medføre at domstolene må ta standpunkt til spørsmål som Erstatningsnemnda ikke har tatt stilling til, og at partene må legge prosessen opp med det for øye. I så måte skiller imidlertid ikke disse sakene seg fra ankedomstolers behandling av ordinære erstatningssaker. Under enhver omstendighet blir eventuelle ulemper oppveid av fordelene ved at sakene avsluttes raskere.
- (19) Hensynet til harmoni og konsekvens i forhold til pasientskadesakene støtter den ankende parts syn. Til tross for at de midlertidige reglene for pasientskader av 1988 anviste et annet opplegg, avsa domstolene etter hvert realitetsdommer. Pasientskadeloven av 2001 har innført den ordning at domstolene ikke lenger prøver vedtaket, men isteden tar direkte stilling til selve erstatningskravet. De hensyn som har tvunget frem denne utviklingen, gjør seg også gjeldende i forhold til voldsoffererstatning.

- (20) Det er en uttalt målsetting at skadelidte bør få sine søknader om voldsoffererstatning avgjort innen rimelig tid. Ved ren legalitetskontroll risikerer skadelidte nye forsinkende runder i forvaltning og rettsapparat. En ordning med realitetsdom vil derfor være best egnet til hurtig saksavvikling. Den reduserer også muligheten for konflikt med kravet i EMK artikkel 6 nr. 1 om avgjørelse "innen rimelig tid".
- (21) A har lagt ned slik påstand:
- ”Borgarting lagmannsretts kjennelse av 10.07.2008 og Oslo tingretts kjennelse av 07.04.2008 oppheves, og saken hjemvises til fortsatt behandling ved Oslo tingrett.”**
- (22) Ankemotparten, *staten v/Erstatningsnemnda for voldsofre*, har i korte trekk anført:
- (23) Tingretten avviste korrekt den ankende parts prinsipale påstand. Domstolene kan bare prøve gyldigheten av Erstatningsnemndas vedtak. De skal ikke tre inn i forvaltningens sted og avsi dom for realiteten.
- (24) Avgjørelsen i Rt. 2001 side 995 fastslår at det ved prøving av forvaltningsvedtak bare kan avsies realitetsdom der det foreligger lovhjemmel. Det samme fulgte forutsetningsvis av tvistemålsloven § 435 nr. 1. Høyesterett utelukker riktignok ikke i den nevnte avgjørelse at domstolene bør ha adgang til å gi realitetsdom i særlige tilfeller, men dette kan i høyden forstås som en snever sikkerhetsventil. Det følger av forarbeidene til tvisteloven at denne rettstilstanden skulle videreføres.
- (25) Voldsoffererstatningsloven gir ikke hjemmel for å avsi realitetsdom, og dens forarbeider forutsetter alminnelig legalitetskontroll.
- (26) Sterke reelle grunner tilsier at man på dette området beholder den vanlige arbeidsfordeling mellom domstoler og forvaltningen, der forvaltningen fatter realitetsavgjørelser og domstolene kontrollerer lovligheten. Det pekes i denne forbindelse på Erstatningsnemndas erfaring, faglige kompetanse og mulighet til å sikre ensartet praksis. Behandlingsmåten for nemnda har dessuten enkelte fordeler fremfor domstolsbehandling.
- (27) En utvidelse av domstolenes kompetanse forutsetter at sakene prosederes i sin fulle bredde, idet domstolene etter omstendighetene vil måtte ta standpunkt til vilkår som ikke har vært behandlet av nemnda. Domstolsbehandlingen vil på denne måten svulme opp. I den foreliggende sak vil det således kunne tenkes at tingretten måtte ha tatt standpunkt til det økonomiske tapet, noe nemnda ikke har gjort. Det er derfor ikke unødig formalisme å begrense prøvingen til legalitetskontroll.
- (28) Kravet om lovhjemmel sikrer klarhet og forutberegnelighet. En avgjørelse om at det er adgang til å avsi realitetsdom på dette området, vil bli prosessdrivende, idet tilsvarende spørsmål vil melde seg på andre rettsområder.
- (29) Pasientskadeloven regulerer erstatningskrav mot sykehuseiere for skadevoldende handlinger. De skiller seg således fra saker etter voldsoffererstatningsloven, hvor kravet ikke rettes mot skadevolder. Etter pasientskadeloven skal domstolene prøve selve erstatningskravet, ikke vedtaket. Det er ikke grunnlag for å tillegge denne ordningen noen betydning for domstolenes adgang til å avsi realitetsdom i den foreliggende sak. Tvert

imot underbygger lovgivningsprosessen rundt pasientskadeloven og Høyesteretts praksis i tilknytning til loven, kravet om lovhjemmel.

(30) EMK artikkel 6 nr. 1 setter krav om at avgjørelser må fattes "innen rimelig tid", men bestemmelsen krever ikke et system med realitetsdommer. Hver sak må vurderes for seg, og det avgjørende er om endelig vedtak fattes innenfor tidsfristen. Et system med legalitetskontroll innebærer derfor at staten må sørge for at tidskravet oppfylles ved den etterfølgende forvaltningsbehandling.

(31) Staten v/Erstatningsnemnda for voldsofre har lagt ned slik påstand:

"Anken forkastes."

(32) *Jeg er kommet til at anken må forkastes.*

(33) Det følger av tvisteloven § 30-6 bokstav a at Høyesterett har full kompetanse ved avgjørelsen av anken.

(34) Jeg finner grunn til først å knytte noen bemerkninger til den ordning som er etablert for voldsoffererstatninger.

(35) Personer som har vært utsatt for voldshandlinger, har tradisjonelt vært henvist til å rette sine erstatningskrav mot skadevolderen. Skadelidte vil imidlertid være lite hjulpet med et slikt krav dersom skadevolderen er ukjent eller ikke betalingsdyktig. Dette problemet ble søkt avhjulpet i 1976 ved innføringen av en forskriftsfestet ordning der staten ut fra en rimelighetsvurdering kunne tilkjenne en viss kompensasjon. I utgangspunktet lå det under statens diskresjonære skjønn om erstatning skulle tilkjennes, men regelverket ble etter hvert praktisert som en rettighetsordning. Ved voldsoffererstatningsloven av 20. april 2001 nr. 13 ble denne utviklingen videreført. I lovens § 1 første setning heter det:

"Den som har lidd personskade som følge av en straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten, eller dennes etterlatte, har rett til voldsoffererstatning fra staten etter reglene i loven her."

(36) Lovens kapittel 2 inneholder regler om hvilke typer erstatning som kan kreves og hvorledes utmålingen skal foretas. I hovedtrekk er disse identiske med de tilsvarende reglene i skadeserstatningsloven. Det skal imidlertid nevnes at det for hvert skadetilfelle ikke kan ytes høyere erstatning enn 40 ganger grunnbeløpet i folketrygden.

(37) Gjennom saksbehandlingsreglene i lovens kapittel 3 er det etablert et eget forvaltningsapparat for å behandle søknader om erstatning. Søknadene avgjøres av Kontoret for voldsoffererstatning med Erstatningsnemnda for voldsofre som klageinstans. Nemnda består av en leder – som skal ha juridisk embetseksamen – og to medlemmer. De øvrige saksbehandlingsreglene går jeg ikke inn på. Som et bakteppe for de spørsmål den foreliggende sak reiser, finner jeg derimot grunn til å nevne at Kontoret for voldsoffererstatning i 2007 traff 3 342 vedtak om erstatning. Gjennomsnittlig utbetaling var 63 967 kroner. Erstatningsnemnda for voldsofre ferdigbehandlet samme år 545 klager.

(38) Det er på det rene at vedtak som fattes i medhold av voldsoffererstatningsloven, i all hovedsak er lovbundne. De få unntak som finnes fra dette, går jeg ikke nærmere inn på,

da de er uten betydning i den foreliggende sak. Vedtaket som her står til prøving, er utvilsomt lovbundet.

- (39) Jeg går så over til det rettsspørsmål saken reiser, nemlig om tingretten er kompetent til å avsi dom for det underliggende kravet.
- (40) Innledningsvis nevner jeg at voldsoffererstatningsloven ikke har regler som løser dette spørsmålet. Heller ikke forarbeidene til loven gir noen entydige holdepunkter for den ene eller annen løsning. I Ot.prp. nr. 4 (2000–2001) drøftes riktignok domstolenes prøvelsesrett, men da med sikte på å avklare hvorvidt forvaltningsvedtak etter voldsoffererstatningsordningen er lovbundne. Jeg kan ikke se at de synspunktene som i den forbindelse kommer til uttrykk, har betydning for den foreliggende problemstilling.
- (41) Voldsoffererstatningsloven og dens forarbeider tyder oppsummeringsvis på at de alminnelige prinsipper om domstolsprøving av forvaltningsvedtak skal gjelde. Jeg går derfor over til å se på i hvilken grad domstolene etter alminnelige prinsipper har adgang til å avsi dom for realiteten.
- (42) Domstolskontrollen med forvaltningen har grunnlag i langvarig rettspraksis. Prøvingsrettens nærmere innhold – herunder hvilken adgang det er til å avsi realitetsdom – må i mangel av særlig lovregulering fastlegges med utgangspunkt i denne praksisen.
- (43) Rettspraksis på området er omfattende og strekker seg over lang tid. Det er imidlertid ikke grunn til å gå inn på de enkelte avgjørelser her. Jeg nøyer meg isteden med å vise til redegjørelsen i Rt. 2001 side 995, der førstvoterende – med tilslutning av de øvrige dommere – fremholdt:

”Med unntak av ytterst få og spesielle eksempler er det ikke spor av at domstolene har overtatt for forvaltningen og gitt dom for den underliggende realitet.”

- (44) Etter å ha drøftet de nevnte eksemplene, oppsummerte han rettspraksis slik:

”På denne bakgrunn anser jeg det klart at man i gjeldende praksis ikke finner grunnlag for en generell regel om at domstolene har kompetanse til å avgjøre realiteten ved prøving av forvaltningsvedtak. Tvert imot gir praksis grunnlag for å anta at domstolene ikke har slik hjemmel.”

- (45) Som førstvoterende videre fremholdt, kom denne oppfatningen forutsetningsvis til uttrykk i tvistemålsloven § 435 nr. 1. Bestemmelsen sto i lovens kapittel 30 – som gjaldt saker om offentlige tjenestehandlinger – og lød slik:

”Bestemmelsene i dette kapittel gjelder for søksmål om

**1. lovmessigheten av avgjørelser truffet under utøving av offentlig tjeneste,
...**”

- (46) Ordet ”lovmessigheten” indikerte at domstolene ikke skulle ha kompetanse til å avsi dom for det underliggende kravet. Tvisteloven har ingen tilsvarende bestemmelse, men det er ikke noe som tyder på at man på dette punkt tilsiktet en realitetsendring, jf. NOU 2001: 32 side 193 flg.

- (47) Jeg går så nærmere inn på avgjørelsen i Rt. 2001 side 995, som er sentral for den foreliggende sak. Saken gjaldt om en person som var tilkjent 50 % uføretrygd, kunne kreve dom for at han hadde rett til 100 % uføretrygd. Som nevnt fant førstvoterende ikke holdepunkter i rettspraksis for en generell regel om adgang til å avsi realitetsdom. Etter en grundig drøftelse av de øvrige relevante rettskilder, oppsummerte han sitt syn slik:

”Etter min mening er det ikke grunnlag i tradisjonell norsk rett for en generell regel om at domstolene ved lovbundne forvaltningsvedtak kan gi dom for realiteten. Jeg vil ikke utelukke at domstolene bør ha adgang til å gi realitetsdom i særlige tilfeller, for eksempel der noe annet vil være unødige formalisme eller hvis et forvaltningsorgan mot formodning ikke innretter seg lojalt etter en domstolsavgjørelse. Men den klare hovedregelen er den motsatte: domstolenes kontroll med forvaltningen er innskrenket til en legalitetskontroll. Dom på positivt vedtak krever særskilt hjemmel,”

- (48) I forarbeidene til tvisteloven fikk denne rettsoppfatning tilslutning. Etter å ha vist til avgjørelsen i Rt. 2001 side 995, uttales det følgende i NOU 2001: 32 på side 195:

”Etter tvistemålsutvalgets syn bør man holde fast ved den alminnelige regel om at domstolenes oppgave er å prøve lovligheten av forvaltningens vedtak og ikke selv tre inn i forvaltningens sted og treffe realitetsavgjørelsen. Dette gjelder både for forvaltningens diskresjonære skjønn og for de lovbundne avgjørelsene. Med mindre det i den materielle lovgivningen som fastsetter pliktene, rettighetene eller kompetansen er fastlagt at domstolene skal kunne avsi dom for realitetskravet, må domstolens avgjørelse – dersom vedtaket er ugyldig – gå ut på at vedtaket er ugyldig og eventuelt tilkjennelse av erstatning. Unntak bør bare skje der det vil være unødige formalisme å sende saken tilbake til forvaltningen for ny behandling, jf. Rt. 1951 side 19.”

- (49) Siste setning kunne isolert sett tyde på at utvalget hadde et noe mer restriktivt syn enn det som fremkom i Rt. 2001 side 995, men lest i sammenheng må utvalget forstås slik at rettsoppfatningen i kjennelsen videreføres. Departementet sluttet seg til utvalgets vurderinger på dette punkt, se Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) side 146.
- (50) Etter dette legger jeg til grunn at det syn som er slått fast i Rt. 2001 side 995, gir uttrykk for gjeldende rett.
- (51) Domstolene vil derfor – i mangel av lovhjemmel – bare unntaksvis ha adgang til å avsi realitetsdom. Den såkalte Mortvedtdommen i Rt. 1951 side 19 er i så måte illustrerende. Saken gjaldt fire drosjeeiere som fikk sine søknader om drosjebevilling avslått av Samferdselsdepartementet utelukkende fordi de hadde vært passive medlemmer av NS under krigen. Avgjørelsen lå under departementets frie skjønn, men Høyesterett fant enstemmig nektelsen "så urimelig og så stridende mot alminnelig samfunnsoppfatning" at beslutningen ble erklært ugyldig. Departementet ble dessuten pålagt å betale 10 000 kroner i erstatning til hver av drosjeeierne. Et flertall på tre dommere gikk videre inn for å pålegge departementet å utstede bevillingene. At det forelå et særlig tilfelle, der sterke grunner tilsa realitetsdom, fremgår av at annenvoterende på vegne av flertallet uttalte:

”I motsetning til førstvoterende mener jeg imidlertid at domstolene i det foreliggende tilfelle har adgang til og bør gi de administrative myndigheter påbud om uten opphold å utstede de drosjebevillingene det gjelder. Samferdselsdepartementet har nemlig erkjent at den omstendighet at de fire drosjeeierne hadde fått bot for passivt medlemskap i N.S. var den eneste grunn til at de ikke har fått igjen sine bevillinger etter frigjøringen. Når Høyesterett har funnet at denne grunn for nektelse av fortsatt bevilling ikke var holdbar, og det etter opplysningene i saken er utelukket at andre hensyn kan gjøres

gjeldende mot at drosjeeierne får igjen sine bevilninger, blir det ikke spørsmål om utøvelse av noe administrativt skjønn. Ved å gi administrasjonen påbud om utstedelse av bevilningene hindrer Høyesterett at saken unødige behandles på ny av de forskjellige myndigheter, som etter den konstaterte ugyldighet i det foreliggende tilfelle ikke ville hatt annet å gjøre enn å omgjøre sine tidligere avgjørelser.”

- (52) Den ankende part har gjort gjeldende at domstolene alltid må ha rett og plikt til å avsi realitetsdom når vedtak om voldsoffererstatning står til prøving. Jeg kan vanskelig gi min tilslutning til dette. Dom for realiteten kan først og fremst komme på tale etter en konkret vurdering av enkeltsaker – slik som i den nevnte Mortvedtsaken. Etter min mening skal det i hvert fall svært mye til før det unntak som stilles opp i Rt. 2001 side 995, skal få generell anvendelse for visse typer vedtak. Det bør tilligge lovgiver å beslutte slike generelle avvik fra den etablerte arbeidsfordelingen mellom domstoler og forvaltning. Disse synspunktene gjelder også for vedtak om voldsoffererstatning.
- (53) Jeg føyer til at det for voldsoffererstatning, som nevnt, er etablert et betydelig forvaltningsapparat for å håndtere søknader om erstatning på en betryggende måte. Når lovgiver ikke har bestemt at domstolene skal avsi realitetsdom ved prøving av de vedtak som fattes på denne måten, bør Høyesterett heller ikke gjøre det.
- (54) I denne sammenheng peker jeg på at en avgjørelse fra Høyesterett i tråd med den ankende parts syn, vil skape usikkerhet om hva som gjelder på andre – mer eller mindre liknende – områder. En slik avgjørelse vil derfor lett kunne bli prosessdrivende.
- (55) For saker etter pasientskadeloven har lovgiver bestemt at domstolene ikke bare skal prøve Pasientskadenemndas vedtak, men ta stilling til selve erstatningskravet, jf. lovens § 18 og Ot.prp. nr. 31 (1998–1999) side 98. Den ankende part har med styrke gjort gjeldende at likheten med pasientskadesakene taler for at domstolene også i saker om voldsoffererstatning bør gi dom for realiteten. Ut fra det syn jeg har tilkjennegitt ovenfor, er det strengt tatt ikke nødvendig å gå nærmere inn på denne argumentasjonen. Jeg finner imidlertid grunn til å bemerke at det er vesentlige forskjeller mellom de to rettsområdene. Pasientskadeloven regulerer forholdet mellom skadelidte og skadevolder, og nemndsbehandling er innført som et alternativ til mer kostbar domstolsbehandling. En naturlig konsekvens er da at domstolene – når søksmål tas ut – prøver selve erstatningskravet, og ikke bare nemndsvedtaket. Vedtak etter voldsoffererstatningsloven gjelder derimot ikke erstatning fra skadevolder, men tildeling av goder fra det offentlige. Selv om disse vedtakene er lovbundne, har de derfor et klarere forvaltningsrettslig preg.
- (56) Heller ikke synspunktet om at domstolene har erfaring med vanlige personskadesaker, tilsier uten videre at de bør avsi dom for det underliggende kravet. Det er forsåvidt riktig at domstolene ofte behandler slike saker, men de er på dette felt – særlig ved vurderingen av kravet til årsakssammenheng – i atskillig utstrekning avhengig av å supplere med sakkyndighet. Erstatningsnemnda er derimot i utgangspunktet sammensatt med slik sakkyndighet. Jeg viser her til Ot.prp. nr. 10 (2007–2008) Om lov om endringer i lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. side 32, der det heter:

”Fra 1. mai 2004 fikk nemnda en ny sammensetning. Et av de nye medlemmene er advokat med spisskompetanse på personskadeerstatning, mens det andre nye medlemmet er psykiater med forankring i arbeid med voldsofre. Varamedlemmene har omtrent lik kompetanse som hovedmedlemmene. Nemndas medisinske kompetanse gjør

den godt rustet til å ta standpunkt til mange vanskelige medisinske spørsmål som reises i voldsoffererstatningssakene, både med hensyn til somatiske og psykiske skader, ... ”

- (57) Selv om søkere kan velge å bringe vedtak av Kontoret for voldsoffererstatning direkte inn for domstolene, uten å gå veien om klage til Erstatningsnemnda, finner jeg at nemndas sammensetning viser at det ikke nødvendigvis er riktig å innføre en ordning der domstolene gis adgang til å avsi realitetsdom.
- (58) Jeg bemerker videre at dersom domstolene skal avsi realitetsdom i saker om voldsoffererstatning, vil de ofte måtte ta stilling til vilkår som ikke har vært behandlet av nemnda. Dette er forsåvidt ikke ulikt det som skjer når vanlige erstatningssaker påankes eller hvor vedtak av Pasientskadenemnda bringes inn for domstolene. Men i motsetning til saker etter voldsoffererstatningsloven gjelder slike saker som nevnt krav mellom skadelidte og skadevolder. Ved forvaltningsvirksomhet som innebærer tildeling av goder – slik som etter voldsoffererstatningsloven – gjør andre hensyn seg gjeldende. Jeg finner her grunn til å referere Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister side 146, der departementet – etter å ha gitt sin tilslutning til tvistemålutvalgets syn på realitetsdom – skriver:

”Departementet vil tilføye at den lovforståelse som domstolene legger til grunn ved sin prøving av et lovbundet vedtak, kan gjøre andre faktiske omstendigheter relevante for avgjørelsen enn dem som forvaltningsorganet med sin (uriktige) lovforståelse har sett grunn til å vurdere. Det stemmer da best med oppgavefordelingen mellom domstolene og forvaltningen at forvaltningsorganet innhenter og vurderer de faktiske opplysninger som det er bruk for.”

- (59) Jeg peker også på at dersom domstolene gis adgang til å avsi realitetsdom, må partene legge sakene langt bredere opp enn det som er nødvendig for å avgjøre om vedtaket er gyldig. En slik oppsvulming av sakene har åpenbare betenkeligheter, jf. NOU 2001: 32 side 195.
- (60) Det er nok så at det i visse tilfeller kan være tidsbesparende om domstolene avsier realitetsdom. Jeg kan imidlertid ikke se at denne fordelene veier opp for de ulempene som er påpekt ovenfor.
- (61) Den ankende part har i denne forbindelse gjort gjeldende at påbudet i EMK artikkel 6 nr. 1 om at enhver har rett til å få avgjort sine borgerlige krav ved rettergang "innen rimelig tid", tilsier et system der domstolene avgjør det underliggende krav. Et tilsvarende synspunkt ble anført i saken i Rt. 2001 side 995. Jeg slutter meg til det førstvoterende der uttalte om dette:

”Endelig hevder den kjærende part at kravet i artikkel 6 nr. 1 om avgjørelse innen rimelig tid også kan anføres som argument for at domstolen må ta stilling til en realitetspåstand ved prøvelse av lovbundne forvaltningsakter. Et slikt krav kan åpenbart ikke leses direkte ut av bestemmelsen. Derimot har det etter min mening gode grunner for seg, slik staten har uttrykt i skranken for Høyesterett, at kravet om "rimelig tid" må gjelde i forhold til at det endelige vedtak om uførepensjon treffes. Først ved en slik forståelse vil kravet til et effektivt rettsvern være oppfylt, jf. som eksempel Estima Jorge mot Portugal 21. april 1998 Reports of Judgments and Decisions (RJD) 1998 side 762, der tidsforløpet ble regnet frem til en pengesum faktisk ble utbetalt saksøker. Når systemet baserer seg på at vedtaket skal treffes i forvaltningen etter domstolsbehandling, vil det således være opp til staten å sørge for tilstrekkelig effektivitet i den etterfølgende forvaltningsbehandling.”

- (62) Jeg føyer til at dersom en domstol under prøvingen av et konkret vedtak finner at tidskravet i EMK artikkel 6 nr. 1 er eller kommer til å bli krenket, vil det kunne foreligge et særlig tilfelle som gir rett – og etter omstendighetene plikt – til å avsi realitetsdom. Den foreliggende sak ligger ikke slik an.
- (63) Anken har etter dette ikke ført frem.
- (64) Staten har ikke lagt ned påstand om dekning av sakskostnadene for Høyesterett.
- (65) Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E :

Anken forkastes.

- (66) Dommer **Endresen:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (67) Dommer **Stang Lund:** Likeså.
- (68) Dommer **Skoghøy:** Likeså.
- (69) Justitiarius **Schei:** Likeså.
- (70) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: